

LECTIA ÎN PERSPECTIVA DIDACTICII MODERNE.

CONTRIBUȚIA LUI JAN AMOS COMENIUS

Ionuț VLĂDESCU

Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța (România)

The lesson as “Students’ activity is performed under the teaching staff in order to acquire the knowledge and skills provided by one topic included in the school-curriculum and during one precisely defined period of time (the class, which is usually 50 minutes). The lesson is the most widely recognized form of the teaching process.

The author points out the fact that the lesson should be based on principles bringing forward five *methodological advantages*, which can be considered *norms* that put order and structure in teaching activities: 1. Refreshing attention; 2. Checking the level of “proper understanding by all students the issues explained by the teaching staff; otherwise, the students should be helped at once, in their benefit”; 3. Repeating, “Until even the slowest-minded students understand the issues”; 4. Frequent repeating, which ensures that “all students know the lesson better than through long personal efforts”; 5. Ensuring the success, which means that “the student would be from time to time promoted to the teacher’s position”, resulting in “keeping fresh in his or her attitude certain sharpness and ardour for learning, as well as certain degree of independence from his fellows, which would be very useful in the adult’s life”.

În dicționarele și tratatele de specialitate lecția este definită ca „activitate a elevilor realizată sub îndrumarea cadrului didactic în vederea asimilării cunoștințelor și formării deprinderilor prevăzute de o temă din programa școlară într-un timp determinat (ora de clasă, de regulă - 50 min.)” [1]. Lecția rămâne cea mai cunoscută formă de organizare concretă a procesului de învățământ. Este o „unitate didactică fundamentală prin intermediul căreia o cantitate de informații este percepută și asimilată activ de elevi într-un timp determinat, provocând o modificare în sensul formării dorite” [2].

Jan Amos Comenius (1592-1670), autorul primei opere pedagogice autonome „Didactica magna” (1657), consacră două *principii* de bază ale procesului de învățământ, care vor influența în mod decisiv evoluția lecției în cadrul pedagogiei moderne:

1. *Principiul instruirii colective*, care cere elevilor să atingă un nivel apropiat de cunoștințe, priceperi și deprinderi, stabilite conform programelor școlare.

2. *Principiul clasei de elevi*, care cere școlii să organizeze învățământul în colective de aproximativ 30-40 de elevi de aceeași vârstă și cu un nivel de pregătire minim comun.

Cele două principii, privite separat și mai ales în interacțiunea și interdependența lor, contribuie la afirmarea lecției ca formă principală de organizare a învățământului, într-o tipologie pe care astăzi o numim *învățământ frontal*.

Pentru a înțelege mai bine contribuția lui Jan Amos Comenius la afirmarea lecției ca formă de bază pentru organizarea învățământului frontal, cu întreaga clasă de elevi, trebuie să avem în vedere *principiile didactice* pe care marele pedagog le propune și le comentează. Ne vom referi la două *categorii de principii*:

I. *Principiile de maximă generalitate*, care se referă la tot procesul de învățământ. J.A. Comenius le numește „cerințele generale ale predării și învățării, adică ale predării și învățării în așa fel, încât efectul să fie sigur”. Noi le vom numi *principiile procesului de învățământ*.

II. *Principiile* numite de J.A. Comenius „*ale predării, învățării lesnicioase și temeinice*”, care fac deja trimitere în modul eficace de desfășurare a activității cu întreaga clasă de elevi. Noi vom numi aceste principii, *principiile lecției*.

Principiile procesului de învățământ sunt concepute de J.A. Comenius în ideea că profesorul, drept conductor al activității de instruire, realizează o operă de cultivare a calităților tuturor elevilor clasei. Este o operă comparată cu opera naturală a grădinarului, a păsărilor, a arhitectului, a pictorului, a sculptorului. Plecând de aici, Comenius propune un set mai mare de *principii ale procesului de învățământ*.

Noi vom grupa principiile respective, aflate în această categorie generală, în cadrul a șapte principii. Mai mult decât atât, vom încerca să le redefinim, prin adaptarea textului original la cerințele didacticii moderne, asigurând o deschidere spre problematica managementului lecției. Ca urmare, vom identifica următoarele șapte *principii ale procesului de învățământ* [3]:

1. *Principiul organizării* procesului de învățământ în timpul potrivit (asigurarea calendarului școlar optim, programarea orelor de dimineață, respectarea particularităților de vârstă).

2. Principiul *proiectării* procesului de învățământ, în vederea „îndreptării învățării” prin cărți care formează capacități de cunoaștere a limbii, gramatică, științe reale, „cu exemple care să premeargă regulilor”.

3. Principiul *organizării* procesului de învățământ, astfel încât „materia să devină aptă spre a primi *formă*”, după exemplul pictorului, grădinarului, arhitectului”.

4. Principiul *ordonării* procesului de învățământ, după exemplul naturii, care „nu acționează de-a valma, ci rezolvă distinct fiecare lucru în parte”.

5. Principiul *dirijării* procesului de învățământ pentru „*deschiderea* minții și justa sa folosire”.

6. Principiul *valorificării* procesului de învățământ, plecând de la ceea ce este general, organizând „*totul gradat*, nimic prin salturi”.

7. Principiul *deschiderii* procesului de învățământ, astfel încât pe toată perioada școlii „nimeni să nu înceteze până nu-și termină lucrarea”, ajungând la „adevăratele izvoare ale înțelepciunii, moralității și pietății”.

Dacă privim aceste principii din perspectiva diacronică a managementului procesului de învățământ, vom observa faptul că ele formează un tot unitar, chiar un sistem de cerințe generale referitoare la următoarele: a) *organizare* (care se bazează pe valorificarea optimă a resurselor de *timp*); b) *planificare* a studiului pe disciplinele considerate cele mai importante (limbi, gramatică, științe reale); c) *formare* a elevului după un model al naturii (înțeles de Comenius ca model ideal); d) *ordonare* a învățării (în raport de același model al naturii ideale); e) *dirijare*, *gradare* și *finalizare* a învățării până la sfârșitul unei perioade de școlarizare.

Aceste reguli demonstrează maniera modernă de abordare a lecției, manieră promovată de J.A.Comenius în acord cu principiile procesului de învățământ. Din unghiul de vedere al managementului lecției, putem sesiza câteva elemente extrem de importante, care vorbesc de la sine despre modernitatea gândirii didactice a lui J.A.Comenius: a) prezentarea *scopului* lecției ca *obiectiv general*, mesajul didactic fiind conceput, transmis, valorificat, „cu aceeași țintă”; b) raportarea permanentă a *învățării* la toate *resursele psihologice* cognitive (senzoriale, logice) ale elevului - „simțurile, memoria și mintea elevilor”; c) promovarea *metodelor* care asigură relația optimă dintre *conținutul* predat și capacitatea de înțelegere a elevilor; d) selectarea *conținuturilor esențiale* pentru predare și învățare.

Ca *model de proiectare*, J.A.Comenius are în vedere *lecția* organizată *prin exerciții* care implică un număr cât mai mare de elevi ai clasei. Astfel, „în fiecare oră, după ce materia a fost expusă pe scurt și sensul cuvintelor explicat clar și s-a arătat lămurit folosul lucrului este chemat un elev (ca și când el însuși ar fi învățător) și pus să repete tot ce a predat învățătorul (...). Acolo unde greșește îl îndreaptă învățătorul. Apoi este chemat un alt elev care face același lucru, în timp ce toți ceilalți ascultă; apoi încă un al treilea, al patrulea - atâția *până ce devine evident că toți au înțeles*, pot reproduce și *învață pe alții*” (subl. n.).

Drept urmare, lecția bazată pe un asemenea set de exerciții oferă cinci *avantaje metodologice*, interpretabile ca *norme* care ordonează și chiar structurează desfășurarea activității didactice: 1) menținerea atenției; 2) verificarea gradului în care „tot ceea ce s-a predat a fost înțeles corect de toți și unde nu (...) pentru a ajuta imediat în folosul propriu și al elevilor”; 3) repetarea „până vor înțelege și cei mai slabi (ințeți)”; 4) repetarea frecventă care asigură ca „toți să cunoască lecția mai bine decât prin îndelungata frământare personală”; 5) asigurarea succesului care înseamnă că „elevul va fi admis din când în când în funcția de învățător”, ceea ce „va deștepta în spiritul său o anumită agerime și ardoare de a învăța, o anumita libertate față de semenii săi, care va fi de mare folos în viață” [4].

Referințe:

1. Dicționar de pedagogie. - București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1979, p.247.
2. Ionescu Miron, Radu Ion (coordonator), Didactica modernă. - Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 2001, p.191.
3. Jan Amos Comenius. Didactica Magna, 1970, pag.60-68.
4. Idem, p. 83, 84.

Prezentat la 16.05.2007